

Petar Elez, prof.
Državni arhiv u Vukovaru

UDK 627.51(282.24Sava)
Pregledni znanstveni rad
Prihvaćeno za tisak 14. prosinca 2016.
<https://dx.doi.org/10.21857/m8vqrtzv29>

OSNUTAK VODNE ZADRUGE ZA OBRANU
OD POPLAVE RIJEKE SAVE I ZA ISUŠENJE
BOSUTSKOGA PODRUČJA 1924. GODINE
U KONTEKSTU RAZVOJA
VODNOGA GOSPODARSTVA
U ISTOČNOJ SLAVONIJI I SRIJEMU

Rijeka Sava i njene pritoke (naročito Bosut) stoljećima su bile važne sastavnice geografske osnove razvoja života i naselja na prostoru istočne Slavonije i Srijema. Isto tako, te su rijeke povremeno predstavljale i potencijalnu opasnost koja je prijetila opstanku stanovništva koje je nastanjivalo njihova porječja, o čemu svjedoči i najnovija kataklizma povezana s puknućem savskoga nasipa na području Rajeva Sela (Cvelferije) krajem svibnja 2014. godine.

U smislu sprječavanja i obuzdavanja izlivanja rijeka i uopće vodenih tokova iz njihovih korita tijekom razdoblja njihova povišenoga vodostaja, ali i uopće s ciljem isušivanja većih močvarnih površina na području istočne Slavonije i Srijema organizirano se (sinergijom državne i lokalnih vlasti) tijekom 19. i prve polovice 20. stoljeća pristupilo većim hidromelioracijskim i melioracijskim projektima kojih je sastavni dio bila gradnja odvodnih kanala i nasipa, osobito duž problematičnih vodenih tokova Drave i Save, odnosno njihovih pritoka – Vučice, Karašice, Vuke i Bosuta. U kontekstu realizacije spomenutih projekata usmjerenih prema regulaciji spomenutih vodenih tokova treba promatrati i osnivanje i djelovanje vodnih zadruga na spomenutom području.

U radu su objavljeni rezultati analize zakonodavnoga okvira i okolnosti u kojima je došlo do osnutka *Vodne zadruge za obranu od poplave rijeke Save*

i za isušenje bosutskoga područja, kao i istraživanja organizacijske strukture, funkcije i područja djelovanja Zadruga. Zadruga je osnovana 1924. godine, imala je sjedište u Vinkovcima, a glavna joj je zadaća bila da gradnjom nasipa i odvodnih kanala onemogući ili reducira poplavljanje područja koje se uz lijevu obalu Save prostire od Županje do Srijemske Mitrovice.

Ključne riječi: Vodna zadruga; poplave; hidroregulacija; hidromelioracija; Sava; Bosut; Bič

UVOD

Poplave Drave, Dunava i Save, kao i njihovih brojnih pritoka, značajan su problem za *normalan* razvoj i odvijanje života ljudi koji su tijekom prošlosti obitali u pojedinim slavonskim i srijemskim naseljima uz njihove obale ili nedaleko od njih. Vijesti o poplavama Drave i Vuke (pritoke Dunava), ali i o pokušajima popravaka nasipa i čišćenja rječnih korita na pojedinim *kritičnim točkama* njihova toka, nalaze se u nekima od najstarijih zapisnika sjednica obnovljene Srijemske županije nastalima od 1751. do 1758. godine (Zapisnici SŽ, 2014., pred. 656, 711, 865, 1289).

S obzirom na količinu i stanje sačuvanosti arhivskih izvora koji dokumentiraju društvene, političke i gospodarske prilike na spomenutom prostoru u 19. stoljeću može se ustanoviti da su vijesti o poplavama iz toga vremena još učestalije i podrobnije u odnosu na one iz ranijih razdoblja. Zapisnici Zastupstva i Gospodarskoga odbora Brodske imovne općine nerijetko sadrže molbe za potporu stradalnika (bilo pojedinaca, bilo općina) na području tadašnjega županijskog kotara, kojima su savske poplave uništile krmu pa *...ljudi svoju marvu neimaju čime hraniti..., razrušile mostove* ili prouzročile brojne druge štete (Zapisnici BIO, 2014., 266, 659). O devastirajućim poplavama na području Slavonije i Srijema tijekom 19. stoljeća, kao i štetama koje su prouzrokovale, ponajprije u sektoru poljoprivrede, svjedoči i iskaz Ivana Nepomuka Spannbauera, autora studije (projekta) *Odvodnja sa slavonske dravsko-dunavske nizine* iz 1876., koji u poglavlju posvećenom *stanju poljoprivrede* navodi da slavonskom poljoprivredniku uz sve moguće poteškoće i pošasti koje utječu na slabe prinose *stvarno ne ide u prilog da u pet godina izgubi jednu zbog poplava*. Štoviše, spomenuti *poplavni prosjek* u Spannbauerovo vrijeme se i povećao tako da autor studije konstatira kako *smo u zadnje vrijeme u pet godina imali četiri poplavne godine, a u posljednjih dvadeset njih je sedam poplavnih, i*

to 1853., 1861., 1864., 1867., 1870., 1871. i 1872., što znači da smo prosječno imali svake treće godine ogromne poplave (Spannbauer 2006: 61). Također, iscrpna su izvješća o jednoj od najdramatičnijih poplava Save, koja se odvijala od 28. ožujka do 15. travnja 1895. godine, sačuvana u kontekstu službene prepiske između tadašnjih tijela lokalne uprave i samouprave (županijska i kotarska oblast) (KOŽ, 6171/1895., 5977/1895., 4225/1895.). Poplave rijeka istočnoslavonski i srijemski prostor nisu, naposljetku, *zaobilazile* ni tijekom 20. stoljeća – Vukovar se tako sve do 1965. godine, kada se dogodilo posljednje veliko izlivanje vode Dunava i Vuke iz njihovih korita, suočavao s čestim poplavama koje bi redovito *paralizirale* život u središtu grada; reminiscencije na njih predstavljaju i (sada već zaboravljena) imena pojedinih ulica ili dijelova grada (npr. *Venecija, Priljevo* i sl.) (Crlenjak 2005: 107, 108, 142–143).

Osim čestih i devastirajućih poplava život ljudi su na slavonsko-srijemskom prostoru tijekom prošlosti otežavale i velike močvarne površine koje su bile izvor zaraze i visoke smrtnosti (Spannbauer 2006: 32–35) te dodatno opterećivale ionako lošu prometnu infrastrukturu ovoga područja. Friedrich Wilhelm von Taube, njemački putopisac iz druge polovice 18. stoljeća, u svom djelu *Slavonija i Srijem 1777., 1778.* piše da bi *najveće dobročinstvo, koje bi se moglo načiniti ovoj zemlji, svakako bilo kad bi se isušile močvare, koje ne samo što ispunjavaju, kao i egipatske, zrak štetnim isparavanjem, a zemlju otrovnim životinjama, nego svake godine šalju u grob nekoliko tisuća ljudi*. Na drugom pak mjestu Taube piše kako je *osmina slavonske zemlje često poplavljena i sastoji se od bara, močvara i kopnenih jezera...* (Taube 2012: 22, 36).

U skladu s navedenim može se zaključiti kako su neregulirani vodeni tokovi i velika naplavna područja tijekom prošlosti bili značajna prepreka društveno-gospodarskom i prometnom razvoju Slavonije i Srijema. U tom su smislu 19. i 20. stoljeće na spomenutom prostoru, između ostaloga, obilježila nastojanja državne vlasti, ali i lokalnih zajednica, usmjerena prema osmišljavanju i realizaciji projekata povezanih s izgradnjom i održavanjem što učinkovitijih hidromelioracijskih sustava, kao i zaštiti od štetnoga djelovanja poplavnih voda. Neke od tada izrađenih hidromelioracijskih studija, s obzirom na širinu sagledavanja spomenute problematike u mnogim svojim dijelovima ostaju aktualne i danas.

HIDROMELIORACIJSKI I HIDROREGULACIJSKI PROJEKTI I RADOVI U ISTOČNOJ SLAVONIJI U DRUGOJ POLOVICI 18. I U 19. STOLJEĆU

Usporedno s inkorporiranjem slavonsko-srijemskoga prostora u društveno-političke, kulturne i gospodarske okvire Habsburške Monarhije (od 1868. Austro-Ugarske Monarhije), kao i prodorom ideja fiziokratizma i merkantilizma, rastao je i razvijao se interes državnih, ali i pojedinih lokalnih nositelja vlasti i gospodarskoga razvoja za unaprjeđenjem i kultiviranjem slavonsko-srijemskoga prostora po modelu društveno-gospodarskoga razvoja tada znatno razvijenijih zapadno-europskih i srednjoeuropskih država i njima pripadajućih društava (Živaković-Kerže 2007: 184; 2013: 97–111). U tom kontekstu treba promatrati i početke prvih značajnijih hidroregulacijskih radova prvotno usmjerenih prema reguliranju korita Drave, Dunava i Save, velikih riječnih tokova koji omeđuju slavonsko-srijemski prostor, u smislu *otvaranja* jeftinih i sigurnih rječnih plovidbenih putova iz Panonske nizine prema Crnom i Jadranskom moru. Ti su radovi s vremenom bili praćeni i realizacijama manjih ili većih hidromelioracijskih projekata povezanih s isušivanjem pojedinih močvarnih predjela i stjecanju novih obradivih zemljišnih površina te napose prema zaštiti slavonsko-srijemskoga (pa i baranjskoga) prostora od periodičnih izlivanja velikih rijeka koje ga omeđuju, kao i njihovih manjih, ali u kontekstu ugrozbe od poplava ništa manje *opasnih* pritoka (Živaković-Kerže 2008: 118; 2013: 98).

Premda tragovi pokušaja sanacije vodenih tokova, odnosno gradnje nasipa i odvodnih kanala na slavonsko-srijemskom prostoru datiraju još iz doba antike, sustavnije se spomenutoj problematici pristupilo tek od druge polovice 18. stoljeća (Spannbauer 2006: 36–44; Vujasinović 1971: 41; Virc, 2004: 3). Tada su pojedini istaknuti predstavnici slavonskoga plemstva poput čepinskoga vlastelina i virovitičkoga dožupana, baruna Ivana Kapistrana Adamovića poduzeli prve značajnije hidromelioracijske radove s ciljem isušivanja slavonskih močvara¹ i privođenjem zemlje korisnoj poljoprivredi. Također, zalaganjem čepinskih vlastelina prokopan je od 1830. do 1836. godine Kolodvarsko-bobotski kanal u porječju rijeke Vuke, kojemu je svrha bila

¹ Tijekom 18. i 19. stoljeća slavonsko-srijemski prostor prekrivale su velike močvarne površine, koje bi se u doba velikih poplava Drave, Save, Dunava i njihovih pritoka (Vuka, Bosut i dr.) dodatno proširile. Spannbauer u svojoj studiji o odvodnji osobitu pažnju posvećuje petorim velikim prirodnim udolinama (depresijama, bazenima) koje prate tok Drave do njenoga ušća u Dunav, u kojima se skupljaju vode dravskih rukavaca i njenih pritoka i tako stvaraju močvare koje su u vrijeme visokih vodostaja bile međusobno povezane (Spannbauer 2006: 47–51, 56–59).

odvoditi vodu i u konačnici isušiti velike močvarne površine na tom prostoru – močvaru Palaču i Kolođvarsku baru (Spannbauer 2006: 163–164). Kanal je međutim imao premalen profil i pad da bi njime mogla oteći sva voda s toga područja pa su se radovi na isušivanju spomenutih močvara nastavili sve do 1925. godine.

Hidroregulacijski i hidromelioracijski projekti iz druge polovice 19. stoljeća, nastali s ciljem stabiliziranja nekih od najproblematičnijih vodenih tokova s područja dravsko-dunavske nizine, kao što su Vuka, Vučica, Karašica i druge pritoke Drave i Dunava te isušivanja močvarnih predjela poput Palače i Kolođvarske bare, bili su znatno studioznije izrađeni jer su njihovi autori bili istaknuti inženjeri i vodoprivredni stručnjaci toga vremena poput A. Nagyja, T. W. Toussainta, I. N. Spannbauera i dr. (Živaković-Kerže 2007: 186; 2008: 121–123). Osobito je značajan Spannbauerov hidromelioracijski projekt (koji se u velikoj mjeri temelji na prethodnim Toussaintovim zapažanjima) nastao od 1873. do 1876. godine.

Poticaj za nastanak Toussaintove i nedugo zatim Spannbauerove hidromelioracijske studije bila je velika poplava iz 1870. godine zbog koje je šire osječko područje, uključujući i vitalne prometnice Osijek – Đakovo i Osijek – Vukovar, uslijed povišenoga vodostaja Drave i Dunava te izlivanja Vuke iz korita punu godinu dana bilo pod vodom (Živaković-Kerže 2008: 122). Spannbauerovim je projektom planirana regulacija cijeloga toka Vuke čime bi se *cijela srednja Slavonija oslobodila svih suvišnih voda* kao i izgradnja plovno-ga kanala sredinom Slavonije koji bi povezo Dunav i Savu. Sustav je ujedno bio zamišljen i kao osnova navodnjavanja za sušnih razdoblja.

Premda je imao podršku većega broja istaknutih slavonskih vlastelina i gospodarstvenika, đakovačkoga biskupa Strossmayera, a načelno i državne vlasti (Zemaljske vlade u Zagrebu), projekt je naposljetku ipak odbačen zbog protivljenja vlasnika Vukovarskoga vlastelinstva zbog prevelikih troškova njegove realizacije (premda su oni u konačnici bili manji od troškova štete nastale uslijed poplave 1870. godine) čime je slavonsko-srijemski prostor propustio povijesnu priliku da postane jedna od vodećih gospodarskih regija unutar širega panonsko-podunavskog prostora (Spannbauer 2006: 164–169). Iako nije nikada ostvarena, Spannbauerova studija odvodnje sa slavonsko-dravske nizine ipak je bila svojevrsna prekretnica u području hidromelioracijskih zahvata najavivši doba egzaktnijega, sustavnijega i organiziranijega pristupa rješavanju problema odvodnje i obrane od poplava na spomenutom

prostoru.² Ona je također bila i osnova kasnijih sličnih studija Knoblocha, Kreutzera i dr. (Spannbauer 2006: 168).

O tome, između ostaloga, svjedoči i činjenica da je u svrhu koordiniranja poslova oko provođenja Spannbauerove vizije u djelo u Osijeku 7. rujna 1876. godine osnovano *Društvo za regulaciju rijeke Vuke* čijim je predsjednikom izabran biskup Josip Juraj Strossmayer. Društvo je temeljem *Zakona o vodnom pravu* iz 1891. godine preraslo u *Zadrugu za regulaciju Vuke*. Sjedište Društva i potom Zadruga nalazilo se u Osijeku. Svrha spomenute Zadruga bila je *meliioracija i zaštićenje poplavnoga područja rijeke Vuke od poplava te redovito uzdržavanje koncesioniranih kanala i inih vodogradjevina na ime zadruga ili zadružnih interesenata, od kojih zadruga iste na uzdržavanje preuzme*. Godine 1898. osnovana je i *Zadruga za regulaciju potoka Karašice i Vučice te njihovih pritoka* kojoj je sjedište bilo u Donjem Miholjcu (Živaković-Kerže 2008: 123; Spannbauer 2006: 169).

Nakon odbacivanja Spannbauerova projekta, pod pokroviteljstvom *Zadruga za regulaciju Vuke* u narednom se razdoblju ipak pristupilo regulaciji korita Vuke, produbljivanju Kolođvarsko-bobotskoga kanala i izgradnji sustava čitavoga niza odvodnih i drenažnih kanala, tako da su nakon Prvoga svjetskog rata isušene močvare Palača i Kolođvarska bara (Živaković-Kerže 2008: 124–125). *Zadruga za regulaciju potoka Karašice i Vučice i njihovih pritoka* poduzimala je slične radnje s ciljem čišćenja, produbljivanja i proširivanja korita Vučice i Karašice (Živaković-Kerže 2007: 188).³

Osnivanje *Društva za regulaciju Vuke* i kasnijih vodnih zadruga imalo je pravno uporište u tadašnjim zakonodavnim aktima kojima je regulirano vodno pravo u Kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, napose zakonskim člankom XXXIX. Ugarsko-hrvatskoga sabora iz 1871. godine *ob društvoih za uređenje voda* te *Zakonom o vodnom pravu Kraljevina Hrvatske i Slavonije iz 1891.*,

² Potrebno je napomenuti kako se planovi pojedinih vodograđevnih objekata na prostoru Habsburške Monarhije tijekom 18. i prve polovice 19. stoljeća u stvarnosti nisu mogli ostvariti ili su se nakon izvedbe pokazali nefunkcionalnima i to iz razloga što njihovi autori nisu raspolagali adekvatnim stručnim, metodološkim i tehničkim znanjima, kao ni podacima koji čine temelj za kvalitetnu tehničku obradu projekta, kao što su osnovni hidrološki parametri razina riječnih i kanalskih korita i sl. U tom smislu prekretnica je bio projekt regulacije Save i odvodnje njenih poplavnih voda koji je na temelju precizne geodetske i hidrometrijske izmjere savske doline od Rugvice do Zemuna obavljena od 1840. do 1844. godine izradio inženjer barun Leonard Zornberg. Zornberg je tom prilikom izradio i prvu hidrografsku kartu Posavlja koja je služila kao temelj izrade sličnih projekata u kasnijim razdobljima (Vujašinović 1999: 74–77).

³ Nakon katastrofalnih poplava u ožujku i travnju 1895. godine osnovana je i Vodna zadruga za uređenje Lonjskoga i Odranskoga polja na području srednjega toka Save (Vujašinović 1971: 44).

čije je IV. poglavlje (najobimnije u čitavom zakonu s ukupno 71 paragrafom) posvećeno osnivanju i djelovanju vodnih zadruga (Sbornik 1892: 40–57).

Prema odredbama *Zakona o vodnom pravu* mogle su se stvarati zadruge:

1. *Za reguliranje vode (reguliranje koritah, utvrđivanje obalah, obranu od povodnjah i spojeno s tim odvodjanje vode)*
2. *Za porabu vode (natapanje, drenažu, osušivanje, kolmaciju, osušivanje močvarah itd.).*

Spomenutim je zakonom potanko bio razrađen postupak osnivanja vodnih zadruga (tko, pod kojim uvjetima i na koji način može osnovati vodnu zadrugu). Nadalje, njime su definirane dužnosti vodnih zadruga te je u temeljnim crtama ustanovljen i model zadružnih pravila, odnosno organizacijski i upravljački model vodnih zadruga, kao i model njihova financiranja. U tom je smislu potrebno naglasiti da su se zadruge osnivale sporazumom većine zemljišnih posjednika na nekom području. Oni pak posjednici koji nisu bili suglasni s osnivanjem zadruga na području koje je obuhvaćalo i njihov posjed, kao i osobe koje su na spomenutom području upravljale poslovnim građevinama, cestama i željeznicom bili su dužni ili se priključiti zadruzi ili sudjelovati u novčanom podmirenju troškova radova koje zadruga izvodi. Zadruge su se mogle osnivati i aktom tadašnje Zemaljske vlade ako je to iziskivao javni interes – obrana od poplava, odvodnjavanje i sl. (Sbornik 1892: 41, 43).

REGULACIJA SAVE I NJENIH PRITOKA NA VINKOVAČKOM I ŽUPANJSKOM PODRUČJU OD 18. STOLJEĆA DO OSNUTKA VODNE ZADRUGE 1924. GODINE

Sava je jedna od najvećih pritoka Dunava. Njena ukupna površina iznosi 95.551 km², a ukupna duljina 945 km, dok površina dijela savskoga porječja u Hrvatskoj iznosi 25.770 km², a duljina toka 510 km. S obzirom na velike dotoke s brdskih zapadnih dijelova njenoga porječja, velikih i brojnih desnih pritoka, prostranih dolina i depresija koje prate njen nizinski tok, Sava je u prošlosti predstavljala potencijalnu opasnost za naselja smještena uz njene obale ili u njihovoj neposrednoj blizini. Poplave i danas neposredno ugrožavaju oko 19 % površine savskoga porječja (Kratofil, Tusić, Budišić i dr. 2012: 96).

Na području istočne Slavonije i Srijema poplave Save i njenih pritoka tijekom prošlosti su napose ugrožavale naselja (Kruševica, Šamac, Babina Greda, Županja, Rajevo Selo, Gunja, Vrbanja, Otok, Vinkovci – Kunjevci i brojna druga) i polja omeđena tokovima Save i njene najveće pritoke na tom području – Bosuta. Razlog tomu u prvom redu valja tražiti u činjenici da je porječje Bosuta, koje se proteže manje-više usporedno sa Savom u pravcu sjeverozapad – jugoistok, zapravo prirodna depresija s malim uzdužnim padom. Nakon regulacijskih radova izvedenih tijekom druge polovice 19. i 20. stoljeća Bosut (dug 132 km) i njegova gornja i najveća pritoka Biđ (dug 62 km) imaju ulogu odvodnoga kanala, odnosno jedinstvenoga melioracijskog područja površine oko 250.000 hektara od kojih se oko 85 % nalazi u porječju Bosuta.⁴ Također od ukupne površine spomenutoga porječja oko 75 % bilo je ugroženo stalnim poplavama savskih voda, odnosno voda Bosuta i njegovih pritoka. Tako su, osim zakašnjelih i često nedostatnih hidroregulacijskih radova na tom području, poplavama pogodovala geomorfološka i hidrogeološka obilježja terena uz Savu i njene pritoke, jer je riječ o izrazito nizinskom (depresivnom) terenu⁵ premreženom brojnim močvarama, potocima, rijekama i rječicama, koje tvore specifični hidrološki sustav ovoga dijela savskoga porječja. Do izgradnje velikoga savskog nasipa tridesetih godina 20. stoljeća do poplava je dolazilo ili uslijed povećanoga vodostaja Save čije bi vode slo-

⁴ Nakon oslobođenja Slavonije i Srijema od osmanlijske vlasti područje biđ-bosutskoga porječja nalazilo se na području jurisdikcije Brodske (veći, zapadni dio porječja) i Petrovaradinske pukovnije (manji, istočni dio porječja) unutar hrvatske Vojne granice (krajine). U dijelovima *Opisa* tajnih zemljovida Hrvatske (pisani dodatak zemljovidima – tzv. *Militarisch Beschreibung*), odnosno pojedinih mjesta, izrađenih tijekom 18. i 19. stoljeća za vojne potrebe Habsburške Monarhije, također se mogu pronaći razni podatci o vodenim (riječnim) tokovima ili drugim vrstama vodenih formacija (bare, močvare) na tom području, kao i o prisutnim vodograđevinama (nasipima). Tako se npr. u sekciji 25. *Opisa* Brodske pukovnije pod brojem 15 opisuju Rajevo Selo te se navode podatci o širini Save, njenim obalama te o dvjema dominantnim barskim grabama (močvarama) na tom području, od kojih graba Konjuša (spominje se i kraći nasip uz nju), *duboka i obrasla trskom i šipražjem, nikada nije prohodna, dok različite stalne i duboke barske grabe s obje strane puta koji vodi odavde prema Gunji (28. Sekcija) u ovoj sekciji nigdje nisu prohodne ni konjima ni pješice, a između njih je teren obrastao šipražjem pomiješanim s visokim drvećem* (Brodska pukovnija 1999: 175). Takvi su podatci bili važni za izradu vojnih planova, tim više jer je ovdje bila riječ o graničnom pojasu Habsburške Monarhije prema Osmanskom Carstvu (Brodska pukovnija 1999: 29–180; Petrovaradinska pukovnija 2000: 25–163). Po ukidanju Vojne granice 1881. godine i njenom pripojenju civilnom dijelu Kraljevine Hrvatske i Slavonije te provedbe posljednje velike upravno-teritorijalne podjele Hrvatske 1886. godine, područje biđ-bosutskoga porječja našlo se unutar Srijemske županije, odnosno njenih kotara: Vinkovci, Županja i Šid (Smrekar 1899: 151–152).

⁵ Oko 200.000 hektara zemljišta uz Bosut, najveću lijevoobalnu pritoku Save na spomenutom području, kao i uz njegovu najveću pritoku Biđ, leži ispod razine visokih savskih voda (Vujašinović 1971: 46).

bodno ulazile u bosutsku nizinu kroz ušće Bosuta ili uslijed prelijevanja i nadiranja savske vode prema Bosutu koji je tako imao i ulogu glavnoga recipienta za njen odvod s područja cijele biđ-bosutske nizine (Vujasinović 1999: 71–72; Virc 2004: 10–14; Marušić 2004: 17–24).

Uslijed kontinuiranih poplava Save te bujanja najveće bosutske pritoke na tom prostoru – Biđa uz njegov su se tok u prošlosti formirali naplavni bazeni: Bicko i Beravačko polje.⁶ Ta su polja od 1924. godine postala područjem skrbi novoosnovane Biđ-bosutske vodne zadruge (Spannbauer 2006: 176).

O opasnosti koju je nabujala Sava posredstvom Bosuta, Biđa i njihovih pritoka predstavljala za cijeli županjski, kao i velik dio vinkovačkoga kotara svjedoči i službena korespondencija između tadašnje Kraljevske županijske oblasti Srijemske županije i Kraljevske kotarske oblasti Županjskoga kotara, nastala povodom *kataklizmičke* poplave iz ožujka i travnja 1895. godine. Iz nje se, između ostaloga, može saznati da je *uslijed naglog nabujanja rijeke Save počam od 28. ožujka pa sve do 15. travnja tg., kadno je vodostaj vrhunac dostigao, bilo je žiteljstvo kotara županjskoga, a posredno i veći dio žiteljstva kotara vinkovačkoga u najvećoj pogibelji, da će jim poplava uništiti usjeve, porušiti kuće, podaviti marvu, a štoviše da bi kod nagle provala vode i život ljudski mogao biti ozbiljnoj opasnosti izvržen* (a. f. KOŽ, 5977/1895.). Zapisnici Glavne skupštine Brodske imovne općine upravo obiluju podacima o teškom preživljavanju stanovnika posavskih sela nakon poplava Save. U jednom od njih se može pročitati kako *s razloga što su mnogi i mnogi puno kvara imali pak što se još i sada u Posavju na mnogi mjesta kukuruz sijati ne može niti će se sijati moći, a od pšenice nikakove nade nema pošto je sva poplavljena te će narod ove godine jako stradati* (a. f. BIO, Zapisnici, 6. i 7. lipnja 1895., pred. 58).

Prvi su *parcijalni* nasipi uz lijevu obalu Save bili izgrađeni još u drugoj polovici 18. stoljeća (npr. nasip Friedricha Ludwiga grofa Dönnhofs, zapovjednika 7. brodske graničarske pukovnije iz 1763. godine, nasip od sela Jaruge do Topole kod Županje iz 1785. godine i dr.), dok je prvi cjeloviti operat osiguranja savske obale te uređenja savskoga korita i savskih meandara s preglednim nacrtima za isušenje hrvatsko-slavonskoga Posavlja sastavio kraljevski ugarski navigacijski (brodarstveni) inženjer barun Leonard Zornberg (od 1840. do 1866. godine).⁷ Međutim, kao i u slučaju regulacije toka i

⁶ Osim Biđa i Bosuta, neki od ostalih istaknutijih vodenih tokova na spomenutom području su Breznica, Kazanica, Jošava (pritoci Biđa), Berava, Spačva, Studva (pritoci Bosuta) i brojni drugi (Šalić 2007: 46, 324, 399, 415).

⁷ Vidi bilješku 2.

korita Drave i Dunava, do prvih sustavnijih hidroregulacijskih i hidromelioracijskih radova na spomenutom području dolazi uslijed snažnoga zamaha društveno-gospodarskoga razvoja i pojačanoga interesa Austro-Ugarske Monarhije za prometno iskorištavanje Save u smislu uspostave tzv. *žitne magistrale* i povezivanja panonsko-podunavskoga prostora s Jadranskim morem (Živaković-Kerže 2001: 344–346; 2004: 200–204).⁸ Tako je u smislu rekonstrukcije i obnove savskoga nasipa u tadašnjem županjskom kotaru 1891. godine napisano opsežno *Tehničko izvješće* (operat) kojem su prethodile sustavne izmjere te izrada položajnih nacрта te profila i presjeka postojećega nasipa, nakon čega su uzduž nasipa postavljeni kilometrički stupovi i kilometričko kamenje koji su prilikom budućega niveliranja trebali poslužiti kao *stalne točke*. Visina kilometričkoga kamenja bila je ujednačena s niveletom željeznice u Šamcu i Gunji, a odrednicu su činili najviši vodostaji rijeke Save od 31. ožujka 1888. godine. Pritom su kao najkritičnije točke nasipa navedeni nasip u općini Rajevo Selo i preko bare Novakuša, nasip Nemoljkovo u Županji, nasip kod Blata u Općini Babina Greda te nasip između Bukovja i Dubočice (Živaković-Kerže 2001: 347–348). Zbog nedostatka novčanih sredstava radovi na *preloženju* i pojačavanju nasipa između Šamca i Rajeva Sela izvršeni su isključivo na tim najkritičnijim točkama, i to od 29. kolovoza 1891. do 31. kolovoza 1892. godine. Izvođač radova bila je tvrtka *Josip Frank i drug* iz Osijeka. Radovi na utvrđivanju i zaštiti pojedinih ugroženijih dijelova lijeve savske obale poduzimani su sve do početka 20. stoljeća, odnosno do Prvoga svjetskog rata (Živaković-Kerže 2001: 351–354).

Druga polovica 19. stoljeća na području županjskoga i vinkovačkoga kotara obilježena je i prvim ozbiljnijim pokušajima regulacije i odvodnje ne samo korita Save nego i ostalih riječnih tokova na ovom području. Glavni arhitekt tih planova pritom je ponovno bio barun Leonard Zornberg. U prijedlogu novoga projekta Zornberg je dolinu Save podijelio na 13 odsjeka. Slijedom toga, u 11. odsjeku između Broda i Županje predlagao je gradnju ustave na Beravi, između Jaruga i čardaka Zorice te otvaranje kanala i gradnju nove ustave između Bosuta i Save kod Štitara, koji je zbog lošega projektiranja zatrpan desetljeće nakon što je izgrađen 1832. godine.⁹ Na 12. je pak odsjeku

⁸ U to je vrijeme ponovno aktualizirana potreba izgradnje dunavsko-savskoga kanala čiji projekt ipak nije ostvaren do danas (Slukan Altić 2007: 331–350).

⁹ Premda je nakon gradnje praktično bila neuporabljiva u plovne svrhe (dno spojnoga kanala i prag ustave bili su previsoko izvedeni) drvena ustava koja je kanal povezivala sa Savom, ipak je od 1832. do 1842. godine služila za ispuštanje visokih unutrašnjih voda Bosuta u Savu (Vujašinović 1999: 75).

između Županje i Mitrovica osim izgradnje nasipa uz Savu predlagao i izgradnju pet prekopa za odvodnju unutrašnjih voda s dvama ustavama, čime bi se Bosut već od Save kod Županje ili Šamca oblikovao u otvoreni plovni kanal u koji bi se upuštala voda iz Save. Voda za plovidbu pritom bi se dobila iz Orljave. Prema uputama nadređene državne komisije Zornberg je projekt 1867. godine modificirao na način da je spoj Bosuta i Save zamišljen posebnim kanalom između sela Jaruge i Sikirevaca. Taj bi se kanal spajao na potok Beravu kod Babine Grede gdje bi ujedno došlo do spoja s Bosutom. Plovni kanal bi dalje tekao Bosutom preko Cerne i Rokovaca do nadomak Vinkovaca odakle bi jedan njegov krak išao koritom Bosuta do njegova ušća u Savu, a drugi bi, kao zaseban novoiskopani kanal preko Nuštra i Bršadina bio usmjeren prema Dunavu u koji bi se ulijevao između Borova i Vukovara. Gradnja ustava s brodskim prevodnicama bila je predviđena kod utoka kanala u Savu i kod Nuštra. Nakon Zornberga do Prvoga svjetskog rata i drugi su projektanti pristupali izradi sličnih planova koji bi riješili ne samo problem plovidbe Bosutom i odvodnje Biđ-bosutske doline nego u konačnici sustavom kanala i ustava omogućili povezivanje Dunava i Save. Međutim, ni ti planovi, kao uostalom ni onaj Zornbergov, nisu nikad provedeni u djelo (Vujsinović 1999: 77–81; Slukan Altić 2007: 339–342).

Osnutak *Krajiške investicijske zaklade* 1871. godine, osnova čijega je kapitala bio utržak od prodaje prerađene hrastove građe (oblovne, rezane, piljene i tesane) s toga područja, činio je, kao i u slučaju utvrđivanja savskih nasipa, važan poticaj započinjanju prvih obimnijih hidroregulacijskih i hidromelioracijskih radova duž toka Biđa, Bosuta i njihovih pritoka. Tako su od 1876. do 1890. godine regulirani Biđ i Kaluđer kanal (od Mikanovaca do Vođinaca), srušeni mlinovi kod Šiškovaca¹⁰ te iskopan Arčanjski kanal (Vujsinović 1999: 81; Virč, 2004: 7–8). Osim *Krajiške investicijske zaklade* važnu ulogu u financiranju gradnje protupoplavnih nasipa i odvodnih kanala na spomenutom području imala je i Brodska imovna općina (Zapisnici BIO, 2014., 28, 32–33).¹¹

¹⁰ Riječni su mlinovi, izgrađeni duž pojedinih pritoka Dunava i Save, često i sami bili uzrokom poplavlivanja na spomenutom prostoru, jer su svojim položajem i konstrukcijom onemogućavali slobodan protok vode. Tako Virovitička županija 1757. godine traži od Srijemske županije *da podmiri štete nastale od poplave zbog podignutih nasipa i mlinova na rječici Vuki* (koji su pripadali Vukovarskom vlastelinstvu), nakon čega je podžupan Srijemske županije proveo istragu. Premda su sporni nasipi i mlinovi bili izgrađeni na teritoriju Srijemske županije, njihovi su se štetni učinci osjetili znatno dalje, uzvodno, odnosno na području susjedne Virovitičke županije (Zapisnici SŽ, 2014., pred. 1198, 1268, 1289).

¹¹ Posjedovna zadružna zajednica za upravljanje šumama na području bivše VII. Brodske graničarske pukovnije, ustrojena nakon ukidanja Vojne granice 1873. godine (Šalić 2007: 55).

Navedeni su radovi pratili regulaciju korita Bosuta i njegovih pritoka Studve i Spačve u smislu otvaranja novih riječnih putova na tom području. Imperativ pronalaženja što ekonomičnijega načina izvoza, odnosno transporta hrastovine iz spačvanskih šuma prema europskim tržištima na kojima je tada bila izuzetno cijenjena i tražena, bitno je doprinio realizaciji navedene zamisli. Bosut je u tom smislu postao glavna komunikacijska poveznica spačvanskoga bazena sa Savom koja je bila plovna do Siska, odakle se tranzit prema moru, odnosno Rijeci kao glavnoj austro-ugarskoj luci, od 1862. godine nastavljao željeznicom (Vujasinović 1999: 79, 81–83; Virc 2004: 6–8).

Unaprjeđenju plovidbe Bosutom duž cijeloga njegova toka i u svim godišnjim dobima znatno je doprinijela brana s ustavom i brodskom prevodnicom s komorom izgrađena krajem 1882. godine na ušću Bosuta u Savu. Svrha izgradnje spomenute brane bila je podignuti razinu vode u Bosutu i njegovim pritokama Studvi i Spačvi, naročito za sušnih ljetnih mjeseci.¹² Ustava s branom usporavala je vodu Bosuta samo ispod srednjih vodostaja Save dok je Sava tijekom viših vodostaja imala otvoreni spoj s Bosutom (Vujasinović 1999: 81–82).¹³

Premda je Ugarsko-hrvatski sabor zakonskim člancima XXV. iz 1832. godine te XXXVI. iz 1836. godine koji se odnose na javne radove (pa tako i na gradnju nasipa i kanala) definirao da *u izvođenju radova sudjeluju posjednici nekretnina i druge osobe vlastitim radom, korištenjem zaprega ili plaćanjem određenog iznosa za svaki dan rada, dok u zakonskom članku XXXIX. ob društvoih za uredjenje voda, između ostaloga, stoji kako članovi društva plaćaju doprinos koji se prisilno naplaćuje preko poreznih tijela* (Šimunović 2008: 378), a u članku 42. *Zakona o vodnom pravu* piše kako su troškove uzdržavanja *vodnih gradjevinah* dužni snositi svi koji od njih imaju koristi (Sbornik 1892: 35), spomenuti su izdatci često bili dodatni tereti za ionako siromašno seosko stanovništvo županjskoga i vinkovačkoga kotara. Zbog toga su obimniji radovi na zaštiti od poplava, osim iz državnoga, odnosno županijskoga i općinskoga proračuna, često bili financirani i od strane spomenutih dvaju pravnih subjekata.

Unatoč spomenutim potporama lokalne su zajednice (upravne općine) i dalje bile *prva crta bojišnice* u borbi s poplavama. Gradnja i održavanje sav-

¹² Do izgradnje ustave Bosut je bio plovna u dužini od oko 40 km (od ušća u Savu do sela Apševaca), Spačva u dužini od oko 21 km (od ušća u Bosut do Nijemaca), a Studva u dužini od oko 18 km (od ušća u Bosut kod Morovića pa do Soljana) (Vujasinović 1999: 81).

¹³ Ustava je uslijed velikih savskih poplava 1925. godine teško oštećena, tako da je 1934. godine izgrađena nova ustava, ali bez brodske prevodnice, koja je međutim uništena u ratnim zbivanjima 1944. godine (Vujasinović 1999: 83).

skih nasipa tako su sve do Prvoga svjetskog rata uglavnom bili obveza pojedinih općina smještenih uz Savu. Ona je u značajnoj mjeri iscrpljivala njihove ljudske i materijalne resurse i bila uzrokom brojnih protesta koje su spomenute općine upućivale na više upravne instance (Živaković-Kerže 2001a: 151–155). Presudna uloga općina u borbi s poplavama do izražaja je dolazila osobito u vrijeme samih poplava. U tom su smislu tijekom trajanja proljetne poplave iz 1895. godine na savskom nasipu bile, osim stalnih stražara, ustrojene i *noćne patrole*, a putem brzojavne veze danonoćno su iz Županje prema Vukovaru (središtu županije) bili odašiljani podatci o visini vodostaja Save.¹⁴ Također, nakon što je opasnost jenjala nadležni i mjerodavni organi inzistirali su na iscrpnim izvješćima (a. f. BIO, Zapisnici, 6. i 7. lipnja 1895., pred. 39; a. f. KOŽ, 6171/1895., 4225/1895., 15107/1895. i dr.). O velikoj angažiranosti lokalnoga stanovništva u borbi s poplavom svjedoči i dopis koji je veliki župan Srijemske županije 6. svibnja 1895. godine uputio Kotarskoj oblasti Županja, a u kojem između ostaloga piše: *Da je ta teška borba s neobuzdanim elementom sretno dovršena, zahvaliti je u prvom redu brzim i svrsi shodnim dispozicijama upravnih oblasti, te izvanrednoj strukovnoj vještini i neumornom sudjelovanju tamo eksponiranog tehničkog osoblja, koje je uz upravne organe danju i noću te upravo sa osobnom životnom pogibelji obranu nasipah rukovodilo. Da je pako djelovanje spomenutih faktora sa uspjehom ovjenčano, ide svakako zasluga žiteljstvu kotara županjskoga te toli brojnu upomoć mu pritekavšemu žiteljstvu kotara vinkovačkoga, koje je zajednički velikim fizičkim naporom te osobitom uztrajnošću tečajem punih četiri nedjeljah voljno i snažno izvadjalo obrambene radnje, utvrdjivalo i povišivalo nasipe, a pri tomu drage volje doprinosilo i materijalnih žrtvah stavljajući za ove radnje na raspolaganje vlastite vreće, alat, kolje i.t.d.* (a. f. KOŽ, 5977/1895.). Taj je dopis ujedno i potvrda da su se tadašnja županijska i kotarska tijela uprave kao i stanovništvo savsko-bosutskoga kraja, čak i znatno prije osnutka tamošnje vodne zadruge, dosljedno pridržavali odredbi i pravila postupanja u slučaju poplava, definiranih u posebnom poglavlju *Zakona o vodnom pravu* iz 1891. godine (Sbornik 1892: 57–59). Tako visok stupanj koordinacije i organiziranoga djelovanja, ali i građanske solidarnosti, bio je posljedica ne samo stoljetnoga iskustva u borbi stanovništva županjskoga i vinkovačkoga kotara s poplavama nego i permanentnoga rada tadašnjih struktura državne i lokalne vlasti na organizaciji i moderniziranju društva u cjelini.

¹⁴ Prema članku 117. *Zakona o vodnom pravu* zadruge su za obranu od povodnjah (poplava) bile dužne smjestiti vodomjere, opredjeljene posebnimi odredbami i namjestiti dostatan broj stalnih stražarah (Sbornik 1892: 52).

OSNUTAK VODNE ZADRUGE ZA OBRANU OD POPLAVE RIJEKE SAVE I ZA ISUŠENJE BOSUTSKOGA PODRUČJA 1924. GODINE

Premda je, kako je već navedeno, prvo hrvatsko vodno-gospodarsko društvo osnovano još 1876. godine u Osijeku, dok su prve vodne zadruge nastale odmah po donošenju *Zakona o vodnom pravu* 1891. godine, područje savsko-biđ-bosutskoga porječja na svoju je vodnu zadrugu čekalo dulje od tri desetljeća. Tako je, unatoč dugoj tradiciji gradnje nasipa i kanala kao i pojedinim (propalim) pokušajima da se posjednici zemljišta uz tok Jošave i Biđa organiziraju u matičnu vodnu zadrugu (Virč 2004: 7–8), do osnivanja prve vodne zadruge na tom području došlo tek 1924. godine. Razlozi tomu bili su višestruki.

Naime, do osnutka vodno-gospodarskoga društva u smislu zakonskoga članka XXXIX. *ob društvoih za uredjenje voda* iz 1871. godine, dakle u vremenu kada je slično društvo osnovano u Osijeku, nije moglo doći stoga jer su sve do pripojenja Vojne granice Provincijalu 1881. godine na širem području savskoga porječja bile važeće odredbe vojnoga, a ne civilnoga zakonodavstva. Također, na području uz donji tok Save nije bilo većih i razvijenijih gradskih, odnosno regionalnih industrijskih i prometnih središta (kakvo je npr. u to vrijeme postajao Osijek) koje bi sustavnim hidroregulacijskim i hidromelioracijskim pristupom, a s ciljem unaprjeđenja društveno-gospodarskoga razvoja, bilo potrebno zaštititi od utjecaja poplavnih voda (Živaković-Kerže 2013: 97–111).

Posjedovni su odnosi, osim toga, ondje bili u mnogome različiti u odnosu na one u Provincijalu. Naime, na području Vojne granice nije bilo krupnoga plemstva kakvoga je bilo u Provincijalu (Adamovići, Eltzovi, Odeschalchiji) ili pripadnika viših građanskih slojeva (buržoazije) te sukladno tomu ni velikih zemljišnih posjeda nego je prevladavao sitan seljački posjed. U tom smislu ondje nije bilo ni pojedinaca koji su drugdje, kao vlasnici velikih zemljišnih površina u naplavnim područjima, dakle slijedom vlastitoga ekonomskog interesa, ali i *prodahnuti* humanističkim obrazovanjem i prosvjetiteljskim idejama, kao i s obzirom na kapital kojim su sukladno svom društvenom i ekonomskom statusu raspolagali i koji su u takve projekte mogli uložiti, bili voljni financirati i koordinirati realizacijom većih hidroregulacijskih i hidromelioracijskih projekata (Spannbauer 2006: 115–121).¹⁵

¹⁵ Kada je riječ o ulozi krupnoga slavonsko-srijemskog plemstva u realizaciji spomenutih projekata tijekom 19. stoljeća nju ipak, unatoč hvalevrijednim iznimkama, kakvi su npr. bili čepinski vlastelini Adamovići, ne treba odveć idealizirati. Tako je npr. plemićka obitelj Eltz, vlasnik

Premda su nedostatak značajnijega privatnog investicijskog kapitala donikle nadomještale Krajiška investicijska zadruga i Brodska imovna općina, koje su s vremena na vrijeme bili pokrovitelji većih hidromelioracijskih i hidromelioracijskih projekata, treba imati na umu kako njihova uloga nije bila isključivo vodoprivrednoga karaktera tako da je svako sustavnije rješenje po pitanju zaštite od poplava i odvodnje zapravo i dalje mogla osigurati isključivo vodna zadruga koja bi u tom smislu uključila i organizirala sve zemljišne posjednike na spomenutom području. Upravo zbog toga, odnosno zbog obveze plaćanja vodnoga doprinosa članova zadruge, iz kojih su se sredstva zadruge u velikoj mjeri i financirale, vlasnici zemljišta dugo su pružali velik otpor uključivanju u vodnu zadrugu.¹⁶ Tako je npr. već na konstitucijskoj sjednici *Vodne zadruge za obranu od poplave rijeke Save i za isušenje bosutskoga kanala* uzet na razmatranje zaključak općinskoga odbora u Drenovcima, kojim se nastojalo dokazati kako porezna općina Drenovci nije nikako interesirana u stvari oko osnivanja vodne zadruge za podizanje nasipa Gunja – Mitrovica i Gunja – Županja s razloga što općina Drenovci apsolutno ne graniči niti sa zemljištem drugih općina koja su poplavi izvršena te u opće poplavna voda rijeke Save ne može nikada doprti u hatareve općine Drenovci pa tako nije niti ove godine došla kada se znade da je ovogodišnja poplava rijeke Save bila jedna od najvećih što se do sada pamti (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924., prilozi zap.).

Određeni je *usporni* činitelj u tom smislu svakako bio i Prvi svjetski rat, kao i okolnosti mukotrpnoga i u mnogim segmentima nikad zaokruženoga konstituiranja i *okoštavanja* upravno-teritorijalne organizacije na spomenutom području u poraću. Tomu u prilog govori i činjenica da je 1908. godine napravljen *individualni iskaz ineteresenata u kojemu su uvedeni sveukupni posjednici s područja buduće vodne zadruge*, odnosno da zadružna pravila iz 1924.

Vukovarskoga vlastelinstva (jednoga od najvećih vlastelinstava na spomenutom području) odbila podržati realizaciju Spannbauerova projekta iz druge polovice 19. stoljeća (Spannbauer 2006: 164–169). Također, unatoč činjenici da se novoustrojena vodna zadruga iz 1924. godine u teritorijalnom smislu prostirala i izvan područja bivše Vojne granice, odnosno obuhvaćala i zemljišta koja su do Prvoga svjetskog rata bila u sastavu Vukovarskoga vlastelinstva, Uprava Vlastelinstva grofa Eltza obavijestila je posredstvom svoga izaslanika sudionike konstituirajuće skupštine vodne zadruge *kako nije sporazumna sa osnivanjem Vodne zadruge za nasip Gunja – Mitrovica za taj slučaj ako bi ono imalo snositi troškove izvedenja tehn. radnja i održanja institucija, a to radi toga, jer je cijelo vlastelinsko zemljište, koje dolazi u obzir, uzeto pod agrar, a po zakonu od 30. VI. 1923. imadu te troškove snositi agrarni interesenti; stoga neka se potonji očituju, da li će te troškove snositi. Vlastelinstvo se ali odlučno protivi, da išta doprinese za zemljište, koje ono ne uživa* (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924., prilozi zap.).

¹⁶ Vodni je doprinos 1925. godine iznosio 50 dinara po jutru zemlje, a prvi zajam koji je Zadruga zatražila od države iznosio je 30.000,00 dinara (Virč 2004: 9).

godine eksplicitno spominju da se protupoplavne i melioracijske radnje koje zadruga u budućnosti treba poduzeti i zbog kojih se na kraju krajeva i osniva izvadjaju prema generalnoj osnovi, odobrenoj 12. augusta 1910. g. Br. III. C. 2053 i prihvaćene na vodopravnoj raspravi održanoj 26. maja 1922. g. u Gunji i 28. maja 1922. g. u Moroviću. To je uostalom bilo u skladu i s odredbama članaka 71. i 73. Zakona o vodnom pravu¹⁷ u kojima stoji kako su interesenti voljni stvoriti vodnu zadrugu dužni sastaviti glavni iskaz o tom, koliko jutarah obišu interesovani posjedi, zatim glavnu tehničku osnovu i proračun o trošku reguliranja, te da – pošto prijave županijskoj oblasti (gradskomu poglavarstvu) da su to učinili – sazovu sve interesente u glavnu skupštinu... (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924. i prilozi zap.).

U skladu s obaviješću danom putem oglasa Velikoga župana Srijemske oblasti od 19. srpnja 1924. godine, koji je bio dostavljen svim interesentima buduće zadruge, održana je 7. rujna 1924. godine kod općinskoga poglavarstva u Šidu konstituirajuća skupština *Vodne zadruge za obranu od poplave rijeke Save i za isušenje bosutskoga područja*, dakle točno 48 godina nakon osnutka najstarijega vodoprivrednog društva u Hrvatskoj.¹⁸ Osim delegata zemljoposjednika s područja novoustrojene vodne zadruge sjednici skupštine nazočili su i službeni predstavnici Kraljevske županijske oblasti u Vukovaru, Generalne inspekcije voda u Zagrebu, Hidrotehničkoga odjeljka u Mitrovici, Županijskoga agrarnog ureda, Kraljevske kotarske oblasti u Županji, Kraljevske kotarske oblasti u Vinkovcima, Kraljevske kotarske oblasti u Šidu te Kraljevske kotarske oblasti u Srijemskoj Mitrovici (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924. i prilozi zap.). Kada su pak u pitanju interesenti vodne zadruge, treba istaknuti da su se oni dijelili na: maloposjednike (privatne posjednike), državni erar, zemljišne zajednice te Brodsku i Petrovaradinsku imovnu općinu.

Na konstituirajućoj skupštini nije bilo *ni jednoga interesenta koji bi imao osobno pravo glasa, već su pristupili delegati koji su po interesentima izabrani i to na način naveden u oglasu*. Razlog tomu treba tražiti u odredbama točke 8.

¹⁷ Već i letimičan uvid u spomenuti Zapisnik i pravila zadruge upućuje na to da je *Zakon o vodnom pravu* iz 1891. godine bio pravni temelj i za osnivanje vodnih zadruga u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

¹⁸ Premda je prvi službeni naziv zadruge bio *Vodna zadruga za obranu od poplave rijeke Save i za isušenje bosutskoga područja*, čini se da su još od vremena njenoga konstituiranja, u upotrebi, u smislu svakodnevne neslužbene, ali i službene komunikacije (moguće pod uplivom političkih interesa Beograda), bili i drugi nazivi, osobito onaj: *Vodna zadruga Gunja – Mitrovica*, koji će s vremenom postati i jedan od službenih naziva zadruge (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924. i prilozi zap.).

zadružnih pravila prema kojima je član skupštine *svaki interesovani posednik nekretnina povučenih u inundaciono područje, ako imade barem 500 doprinosbenih jedinica, a jednu doprinosbenu jedinicu sačinjava jedno jutro zemljišta najniže kategorije, dok će ostali maloposjednici, interesenti, koji imadu manje od 500 doprinosbenih jedinica birati po poreznim općinama jednog zastupnika za glavne skupštine prema paragrafu 83. Zakona o vodnom pravu... ovi delegati maloposjednika imati će toliko glasova koliko dotična porezna općina u ukupno povučenom doprinosbenom zemljištu imade po 500 doprinosbenih jedinica a preostatak od 250 doprinosbenih jedinica daje jedan glas* (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924., Pravila Zadruga, toč. 8).

Na sjednici skupštine tom je prigodom bilo prisutno 57 delegata koji su imali 219 glasova, dok su delegati državnoga erara i imovnih općina imali 214 glasova. Vodna je zadruga obuhvaćala ukupno 73 interesenta (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924., prilozi).

Osim što je prihvaćeno ime i sjedište Zadruga, kao i zadružna pravila, na sjednici skupštine delegati su, između ostaloga, odlučivali o izboru nositelja glavnih zadružnih funkcija (predsjednik i dva potpredsjednika Zadruga, dvanaest odbornika i tri zamjenika), odnosno o izboru članova pojedinih zadružnih organa (revizijski odbor i odbor za klasifikaciju zemljišta). Za prvoga predsjednika Zadruga izabran je Aca Jurčević iz Vrbanje (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924.).

Naziv, svrha postojanja, zadatci, organizacijska struktura i uopće način poslovanja Vodne zadruge detaljno su, sukladno odredbama *Zakona o vodnom pravu*, bili obrazloženi u Pravilima Zadruga koja su bila priložena zapisniku s konstituirajuće sjednice i potom potvrđena rješenjem Generalne direkcije voda tadašnjega Ministarstva poljoprivrede i voda od 24. siječnja 1925. godine (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924., Pravila Zadruga). Tako u točki 2. Pravila piše kako je *svrha zadruga, da se zemljište na levoj obali Save, koje se proteže od Gunje do Mitrovice, te koje graniči na istoku s prirodnim visinama, a na zapadu sa postojećim nasipom od Broda do Gunje, sačuva zaštitnim nasipom od poplave Save, zatim da se unutar nasipa sakupljene vode i baruštine, kanalima odvodjaju te ustavama ili pumpama ispuštaju u Savu, konačno da se ima već postojeći nasip od Županje do Gunje /Brčan most/ pojačati i povisiti. Obzirom na šumske površine, u koliko bi se ukazale štetne posljedice za šume od isušnja zemljišta, ugraditi će se potrebne ustave za natapanje tih šumskih površina* (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924., Pravila Zadruga).

Poplavno (inundacijsko) područje Vodne zadruge tvorilo je, sukladno preporukama čl. 69. *Zakona o vodnom pravu* (Sbornik 1892: 41) s tehničkoga i s upravnoga i s financijskoga motrišta jednu zaokruženu cjelinu, a obuhvaćalo je sljedeće kotareve i njima pripadajuće porezne općine:

- kotar Mitrovica: Bosut, Rača, Grk, Kuzmin, Martinci i Laćarak;
- kotar Šid: Adaševci, Baćinci, Gibarac, Šid, Banovci, Ilača, Ivanci, Jarena, Kukujevci, Batrovci, Lipovac, Morović, Strošinci, Šid, Tovar-nik, Ilinci, Mala Vašica;
- kotar Županja: Gradište, Županja, Bošnjaci, Podgajci, Rajevo Selo, Gunja, Đurići, Račinovci, Drenovci, Soljani, Vrbanja;
- kotar Vinkovci: Cerna, Šiškovci, Retkovci, Prkovci, Otok, Komletinci, Donje Novo Selo, Nijemci, Apševci.¹⁹

S tim u skladu članovi Zadruga bili su svi oni koji su na spomenutom području posjedovali zemljišta, odnosno svi *pojedinci, korporacije i jurističke osobe kojih se izravno tiče djelovanje zadruge* (Sbornik 1892: 42).²⁰

Sjedište Zadruga nalazilo se u Vinkovcima. Razlog tomu, osim u geografskom položaju i prometnoj važnosti Vinkovaca, treba tražiti i u činjenici da se ondje do ukidanja Vojne granice nalazilo sjedište 7. brodske graničarske pukovnije, čija su upravna tijela bila mjerodavna u smislu vojnoga i upravnoga postupanja na velikom dijelu područja savsko-bosutskoga porječja, zbog čega se ondje i nakon ukidanja Vojne granice i njenoga prisajedinjenja civilnoj Hrvatskoj (Provincijalu) nalazilo sjedište i drugih važnih i za obranu od poplava zainteresiranih pravnih osoba poput npr. Brodske imovne općine (Virć 2004: 9).

Financiranje Zadruga definirano je pak točkom 5. zadružnih pravila u kojoj stoji kako će *sveukupne troškove snositi članovi zadruge u razmjeru veliči-*

¹⁹ Na sjednici konstituirajuće skupštine zatraženo je da se *povuku u vodnu zadrugu i porezne općine Privlaka, Štitar, Babinagreda, Gundinci, Sikirevci, Mikanovci, Vođinci i Šamac*. To, međutim, nije učinjeno stoga jer je stav stručnih službi bio taj da navedene porezne općine ne leže u direktnom poplavnom području, jer su zaštićeni drugim dijelom nasipa (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924.).

²⁰ Jedan od priloga spomenutoga Zapisnika odnosi se i na tabelarnu evidenciju glasovanja delegata svih interesenata Vodne zadruge, održanoga s ciljem izbora zadružnoga predsjednika. U njoj se osim podataka o broju glasova koje je dobio pojedini kandidat, nalaze i poimence pobrojani svi zadružni interesenti, odnosno mjesta u kojima se nalaze, kao i podatci o zemljišnim površinama spomenutih doprinosbenih područja, izraženi u katastraskim jutrima (1 kat. jutro = 5.754,64 m² = 1.600 kvadratnih hvati), kao i podatci o broju glasova na koje je svaka doprinosbena jedinica imala pravo.

ne poseda klasificiranoga u tri kategorije prema kojemu je zemljište do sad poplavi izvrženo bilo. U tom je smislu, sukladno članku 105. Zakona o vodnom pravu, bilo određeno da će odmah po sastavljanju operata i premjeri inundacijskoga područja, glavna skupština izaslati povjerenstvo od petorice članovah, da obavi klasifikaciju zemljišta u razmjerju, kojim ova učestvuju, i da ustanovi ključ za pri-nose... (Sbornik 1892: 50).

Drugo i ujedno i najveće poglavlje Pravila posvećeno je ustrojstvenoj strukturi Zadruge. U tom su smislu glavni organi zadruge bili:

- Glavna skupština;
- Predsjedništvo;
- Upravni zadružni odbor;
- Upravljački inženjer i ujedno Ravnatelj zadruge;
- Ostalo činovništvo Zadruge.

Glavni zadružni organ bila je Glavna skupština koja je imala ovlasti da:

- donosi i mijenja zadružna pravila i pravilnike;
- izabire predsjednika, potpredsjednike, zadružni odbor te revizijski odbor;
- raspravlja o predloženim operatima inundacijskoga opsega te prihvaća glavnu osnovu zadružnih radnji, kao i proračun troškova za odvodnju;
- sastavlja godišnji proračun Zadruge;
- odlučuje o kadrovskim pitanjima itd.

Redovne sjednice Glavne skupštine održavale su se u ožujku i studenom svake godine i na njima se raspravljalo o zaključku godišnjih računa prethodne godine, odnosno sastavljao proračun za iduću godinu, dok je trećina članova Zadruge, odnosno trećina doprinosbenih jedinica Zadruge mogla po potrebi sazvati i izvanredne skupštinske sjednice (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924., Pravila Zadruge, toč. 6–16).

Glavna uloga predsjednika Zadruge bila je ta da osim predsjedanja i koordiniranja radom zadružnih upravnih organa zastupa zadrugu spram državnih nadležnosti i trećih osoba. Upravni odbor Zadruge tvorili su predsjednik i dva potpredsjednika Zadruge te 12 redovitih i tri zamjenika članova odbora. Upravni je odbor nadzirao rad zadružnih činovnika, financijsko poslovanje i građevne radnje Zadruge, kao i vođenje inundacijske grunтовnice. Nadalje,

Upravni je odbor sastavljao godišnji proračun i podnosio ga na uvid i prihvaćanje Glavnoj skupštini (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924., Pravila Zadruga, toč. 17–27).

Upravlajući inženjer i ravnatelj Zadruga obnašao je neku vrstu funkcije upravitelja kadrovske službe. U tom je smislu upravljao zadružnom kancelarijom, a bio je zadužen i za kontrolu zadružnoga prihodovanja, kao i utjerivanja dugova, odnosno provođenjem ovrhe nad članovima Zadruga koji ne bi platili doprinos. Dužnosti upravljujućega inženjera bile su i da nadzire izvođenje svih tehničkih radnji, održavanje postojećih vodograđevnih objekata, odnosno izradu i realizaciju njihovih operata, nacрта i troškovnika. Među glavne činovnike Zadruga spadali su zadružni tajnik i zadružni blagajnik (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924., Pravila Zadruga, toč. 28–33).

U smislu članka 116. *Zakona o vodnom pravu* (Sbornik 1892: 52) prilikom osnutka zadruga bilo je predviđeno i osnivanje zadružne *Poplavne pričuvne zaklade* s kapitalom od 900.000,00 dinara. Pritom je određeno da se iznos koji bi iz kapitala Pričuvne zaklade bio utrošen na protupoplavne radnje rasporedi na zadružne članove i od njih ubire u roku od šest mjeseci nakon prestanka poplave (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924., toč. 37).

Premda su prilikom održavanja sjednice konstituirajuće skupštine Vodne zadruga svi prisutni interesenti izrazili jednodušno želju *da se s radnjama što prije započne i da se što prije dovrše* (a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici, zap. 7. 9. 1924., toč. 9), do velikih hidroregulacijskih i hidromelioracijskih radova u donjem Posavju i Pobosučju, odnosno do gradnje novoga savskog nasipa, tj. pojedinih njegovih sekcija od Gunje do Mitrovice došlo je tek krajem dvadesetih, odnosno tijekom tridesetih godina 20. stoljeća. Poslovanje postojeće, kao i osnutak nove vodne zadruga Biđ-polja, od samoga je početka, ponajprije financijskim ucjenama, ali i promjenama naziva pa i pokušajima pomjerenja stvarnoga sjedišta upravljanja Zadrugom iz Vinkovaca na istok, u Srijemsku Mitrovicu, blokirala tadašnja dominantna velikosrpska politika, koja je Zadrugu nastojala po svaku cijenu učiniti ekonomski i politički ovisnom te na taj način steći kontrolu nad njenim kadroviranjem i prihodima, odnosno čvršće ju vezati uz Beograd kao sjedište nove državne zajednice – Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (Virč 2004: 9–16).²¹ U tom je smislu osnutak *Vodne*

²¹ Tome u prilog govori i činjenica kako su jezik i stil pisanja Zapisnika još od prve konstituirajuće zadružne sjednice bili pod snažnim uplivom srpskoga jezika; kontrast je u tom smislu još i veći ako se jezik i stil Zapisnika usporedi s jezikom i stilom kojima je pisan *Zakon o vodnom pravu* iz 1891. godine, a koji je, uostalom, predstavljao i pravni temelj osnivanju Zadruga.

zadruga za obranu od poplave rijeke Save i za isušenje bosutskog područja s jedne strane predstavljao logičan nastavak vodoprivrednih djelatnosti u istočnoj Slavoniji i Srijemu, odnosno uključivanja posavskoga i biđ-bosutskoga porječja današnje Vukovarsko-srijemske županije u mrežu vodnih zadruga na tom prostoru, dok je s druge strane, s obzirom na novonastale društveno-političke i upravne okolnosti u kojima je Zadruga formirana, njen osnutak bio tek prvi korak prema mukotrpnjoj realizaciji velikih hidroregulacijskih i hidromelioracijskih projekata na tom području u budućnosti.

ZAKLJUČAK

Unatoč, za život i opstanak stanovnika donjega dijela savskoga i biđ-bosutskoga porječja, prijetećim poplavama u prošlosti, kao i hvalevrijednim pokušajima da se tok i korito rijeke Save i njenih pritoka tijekom 18. i napose 19. stoljeća regulira i zaštiti adekvatnim nasipima i ostalim *vodnim građevinama*, kao i da se izrade hidromelioracijski planovi koji bi sustavom kanala ne samo riješili problem poplava nego i navodnjavanja i uopće unaprijedili prometni razvoj, do osnivanja prve vodne zadruge koja bi na spomenutom području sustavno planirala i u djelo provodila navedene hidrograđevne radnje, došlo je tek 1924. godine. Uzrok njenoga kasnog osnutka u prvom redu treba povezati sa specifičnim društveno-političkim i gospodarskim procesima i odnosima koji su bili svojstveni prostoru Vojne granice, u koju je sve do 1881. godine pripadao i velik dio područja buduće Vodne zadruge, ali i s Prvim svjetskim ratom, uslijed kojega su *zamrle* prethodno započete radnje u pravcu njena osnivanja.

Premda su nakon rata nastupile posve nove društveno-političke okolnosti (nestanak Austro-Ugarske Monarhije i uspostava nove državne tvorevine – Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca), zakonodavstvo Austro-Ugarske Monarhije, odnosno Kraljevina Hrvatske i Slavonije kao njenoga sastavnog dijela, još je dugo bilo mjerodavno u smislu upravno-teritorijalnoga uređenja, ali i infrastrukturne organizacije u mnogim segmentima ljudskoga života. U tom je smislu *Zakon o vodnom pravu* iz 1891. godine bio ne samo pravni okvir postupanja mjerodavnih organa uprave i lokalnoga stanovništva u slučaju poplava na spomenutom području do završetka Prvoga svjetskog rata nego i zakonska osnova osnutka Vodne zadruge 1924. godine. Unatoč brojnim otegotnim okolnostima (uglavnom političke prirode) koje su opterećivale i blokirale normalno poslovanje Zadruga u budućnosti, njenim je osnutkom

posavsko-biđ-bosutsko područje današnje Vukovarsko-srijemske županije konačno postalo sastavni dio veće hidroregulacijske i hidromelioracijske mreže na prostoru Istočne Hrvatske, ali i jedan od temelja današnjega hrvatskog vodnog gospodarstva.

IZVORI I LITERATURA

Arhivski fondovi

- a. f. BIO, Zapisnici – Arhivski fond Brodska imovna općina (HR-DAVU-VK-32), serija Zapisnici, Državni arhiv u Vukovaru;
- a. f. KOŽ – Arhivski fond Kotarska oblast Županja, serija Opći spisi, Državni arhiv u Vukovaru;
- a. f. JVP Biđ-Bosut, Zapisnici – Arhivski fond Javno vodoprivredno poduzeće Biđ-Bosut (HR-DAVU-VK-402), serija Zapisnici, Državni arhiv u Vukovaru.

LITERATURA

- Brodska pukovnija, 1999. – Brodska pukovnija, Hrvatska na tajnim zemljovidima XVIII. i XIX. stoljeća, Hrvatska povjesnica – posebna izdanja, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 1999.
- Crlenjak, 2005. – Crlenjak, B., Razvitak vukovarskih ulica, Gradski muzej Vukovar, Vukovar, 2005.
- Kratofil, Tusić Budišić i dr., 2012. – Kratofil, L.; Tusić, V.; Budišić, D.; Senić, A.; Barbalić, M. (2012), Zaštita od poplava na slivu Save – stanje i razvojni projekti; Okrugli stol – Zaštita od poplava u Republici Hrvatskoj, Hrvatsko društvo za odvodnju i navodnjavanje, Hrvatsko hidrološko društvo, *Hrvatske vode*, Zbornik radova, Vukovar, str. 95–113.
- Marušić, 2004. – Marušić, J. (2004), Rijeka Sava, obrana od poplava i isušenje bosutskog područja, *Hrvatska vodoprivreda*, godište XIII., broj 141, str. 17–24.
- Petrovaradinska pukovnija, 2000. – Petrovaradinska pukovnija, Hrvatska na tajnim zemljovidima XVIII. i XIX. stoljeća, Hrvatska povjesnica – posebna izdanja, Hrvatski institut za povijest, Zagreb.
- Sbornik, 1892. – Zakon o vodnom pravu, *Zbornik zakonah i naredabah valjanih za Kraljevine Hrvatsku i Slavoniju*, komad I.–XXIV., broj 1–100, Zagreb, str. 27–67.
- Slukan Altić, 2007. – Slukan Altić, M. (2007), Kanal Dunav – Sava kao razvojni čimbenik grada Vukovara: povijesni razvoj jednog projekta (u povodu 270. obljetnice prve ideje o gradnji kanala), Vukovar – hrvatska baština i perspektive razvoja, Biblioteka Zbornici, knjiga 33, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Centar Vukovar, Zagreb – Vukovar, str. 331–351.
- Smrekar, 1899. – Smrekar, M. (1899), Priručnik za političku upravnu službu u kraljevnih Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb.

- Spannbauer, 2006. – Spannbauer, I. N. (2006), *Odvodnja sa slavonske dravsko-dunavske nizine* (naslov izvornika: *Die Kanalisierung der Slavonischen Drau-Donau Ebene verfasst von Johan Nep. Spannbauer*), Državni arhiv u Osijeku, Osijek.
- Šalić, 2007. – Šalić, T. (2007), *Vinkovački leksikon*, Nakladnik Tomo Šalić, Vinkovci.
- Šimunović, 2008. – Šimunović, I. (2008), *Zakoni u povijesti vodnog gospodarstva Republike Hrvatske do kraja XIX. stoljeća*, *Hrvatske vode*, godina 16, broj 66, Zagreb, str. 374–385.
- Taube, 2012. – Taube, F. W. (2012), *Slavonija i Srijem 1777./1778., Povijesni i zemljopisni opis Kraljevine Slavonije i Vojvodstva Srijema... / Historische und geographische Beschreibung des Königreiches Slavonien und Herzogthumes Syrmien...*, Državni arhiv u Osijeku, Osijek.
- Virč, 2004. – Virč, Z. (2004), *Vodno gospodarstvo od antike do 1945. godine*, *Hrvatska vodoprivreda*, godište XIII, broj 141, str. 3–16.
- Vujasinović, 1971. – Vujasinović, B. (1971), *Historijat hidrotehničkih i melioracionih radova u dolini rijeke Save, Savjetovanje o Posavini*, Direkcija za Savu, str. 41–55.
- Vujasinović, 1999. – Vujasinović, B. (1999), *Planovi za uređenje Bosuta za plovidbu*, *Hrvatske vode*, godina 7, broj 26, Zagreb, str. 71–84.
- Zapisnici BIO, 2014. – Brodska imovna općina, *Zapisnici zastupstva 1873. – 1888., Zapisnici Gospodarstvenog odbora, Gradivo za povijest Vukovarsko-srijemske županije*, knjiga VI, Državni arhiv u Vukovaru, Vinkovci – Slavonski Brod.
- Zapisnici SŽ, 2014. – Zapisnici sjednica Srijemske županije 1745. – 1759., *Gradivo za povijest Vukovarsko-srijemske županije*, knjiga VII, Državni arhiv u Vukovaru, Vukovar.
- Živaković-Kerže, 2001. – Živaković-Kerže, Z. (2001), *Savski nasip u županjskom kotaru – stanje krajem 19. stoljeća*, *Scrinia slavonica*, godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Hrvatski institut za povijest, Slavonski Brod, str. 344–355.
- Živaković-Kerže, 2001.a – Živaković-Kerže, Z. (2001a), *Održavanje savskog nasipa u kotaru Županja krajem 19. i početkom 20. stoljeća*, *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, 17/2001., Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb – Osijek, str. 147–157.
- Živaković-Kerže, 2004. – Živaković-Kerže, Z. (2004), *Riječni putovi u hrvatskom Podunavlju u 19. stoljeću (potrebe, ograničenja, ostvarenja)*, *Scrinia slavonica*, godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Hrvatski institut za povijest, Slavonski Brod, str. 199–211.
- Živaković-Kerže, 2007. – Živaković-Kerže, Z. (2007), *Odvodnja u osječkom kraju (19. stoljeće i početak 20. stoljeća)*, *Ekonomska i ekohistorija*, volumen 3, broj 3, Zagreb – Samobor, str. 182–189.

- Živaković-Kerže, 2008. – Živaković-Kerže, Z. (2008), *Godišnjak njemačke narodnosne zajednice* (VDG Jahrbuch), volumen 15, broj 1, Osijek, str. 117–126.
- Živaković-Kerže, 2013. – Živaković-Kerže, Z. (2013), *Tržište i njegov utjecaj na regulaciju Drave i odvodnju slavonsko-dravske nizine (osvrst na 19. stoljeće)*, *Podravina*, volumen 12, broj 24, Koprivnica, str. 97–111.

Zusammenfassung

Trotz den mehreren Versuchen die im 18. und 19. Jahrhundert unternommen wurden um das Flussbett des Flusses Sava und ihren Seitenarmen zu regulieren und durch die Aufbau der adäquaten Dämme und anderen Wasserbaus, wie auch durch die Wassersystemverbesserungen durch die Aufbau der Kanalsysteme um die Überflutungsgefahren in den Gebieten des unteren Sava und Biđ-Bosut Wassersammelgebiets zu mindern, wie auch um die Wasserwege und Felderbewässerungen zu ermöglichen, sind diese Ideen durch die Gründung einer Wassergenossenschaft erst im Jahr 1924 in den Tat verwirklicht worden.

Die Ursache einer so späten Gründung der Genossenschaft ist in den spezifischen sozio-politischen und ökonomischen Prozessen welche dem Militärgrenzgebiet eigen waren zu suchen. Das größte Teil des genannten Gebiets war bis in das Jahr 1881 Teil der Militärgrenze. Dazu kommt noch der Erste Weltkrieg, während welchen die angefangene Gründung unterbrochen wurde.

Nach dem Krieg 1918 sind neue sozio-politische Verhältnisse entstanden. Österreich-ungarische Monarchie war zu Ende und Kroatien hat sich in einem neuen Staatsgebilde gefunden, sie wurde Teil des Königreichs der Serben, Kroaten und Slowenier. Trotz dem war die Legislative der Österreich-Ungarn Monarchie, bzw. der Königreichen Kroatien und Slawonien noch lange im Gebrauch. In diesem Zusammenhang war das Wassergesetz aus dem Jahr 1891 der maßgebende Rahmen für die Gründung der genannten Wassergenossenschaft. Trotz den vielen beschwerlichen meist politisch verursachten Gegebenheiten, durch die Gründung der Wassergenossenschaft ist das Sava-Biđ-Bosut Gebiet ein Teil des größeren Hydroregulations- und Hydromeliorisationsnetzes in Ostkroatien geworden und ist eines der Fundamenten der heutigen kroatischen Wasserwirtschaft.

Schlüsselwörter: Die Wassergesellschaft; Überschwemmungen;
Wasserregulation; Wasserregulierung Sava; Bosut; Biđ